

ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ У ЯПОНІЇ

(представлено к.т.н., доц. Ітченко Д.М.)

Японія – третя за величиною економічно-розвинена держава світу та найрозвинутіша країна Азії, що має дуже вигідне геополітичне положення в західній частині Тихого Океану і розташована на численних островах. Японський архіпелаг складається з більш ніж 3 тисяч великих та малих островів, найбільшими з яких є острови Хонсю, Хоккайдо, Кюсю та Сікоку. Ця країна розташована на стику материка Євразії та Тихого Океану, який є універсальною та найзручнішою дорогою для країни в усі кінці світу [1].

Країна займає 10 місце серед держав світу за чисельністю населення, яка складає близько 127 млн. осіб, враховуючи загальну площу держави – 377 972 км². Основною частиною населення (99%) є монокультурна спільнота, що називає себе японцями. Інші – це представники корейської діаспори та іноземці (переважно з країн Азії). Найбільшими містами-мільйонерами є столиця держави Токіо, а також такі міста як Йокогама, Осака, Нагоя, Саппоро та інші. Держава складається з 47 префектур, органи влади яких представлені радами префектур та губернатором (префектом).

Країна є одним з найважливіших центрів світового господарства. Економіка держави за показниками ВВП та купівельної спроможності займає третє місце серед країн і є однією з найпотужніших у світі. Галузеву структуру економіки можна охарактеризувати високим рівнем розвитку всіх чинників виробництва: потужна промисловість з найновішими технологіями - це одна з найбільш технологічно розвинутих країн світу, значні фінансово-валютні ресурси, міцні позиції в міжнародному співробітництві [2].

Японія – унітарна конституційна монархія і це єдина країна в світі, де офіційно головою держави є імператор, хоча виконавча влада зосереджена у руках прем'єр-міністра. Представником законодавчої влади є один із найстаріших демократичних інститутів Азії – Парламент. Він складається з нижньої і верхньої Палати радників. Обов'язками Парламенту є прийняття законів держави, бюджету, обрання прем'єр-міністра. Основним законом в державі є Конституція 1947 року, яку було прийнято після поразки країни в Другій світовій війні.

Структура урядового апарату держави складається з трьох ланок, які безпосередньо пов'язані між собою: кар'єрного чиновництва, напівурядових корпорацій, які займаються виконанням певних функцій державного управління та координацією діяльності різних ланок виконавчої влади, та персоналу допоміжних державних органів.

Правове регулювання державної служби в монархії Японія представлено таким джерелом як Закон «Про державних службовців» від 21 жовтня 1947 року [3]. Статус державних службовців у муніципальних органах регулюється Законом "Про місцевих службовців", який набрав своєї чинності в 1950 році.

Японське законодавство про державну службу має дуже велику схожість з американським, що пояснюється значним впливом окупаційної влади Америки під час державних реформ в Японії, що відбувались після Другої світової війни.

Державна служба в Японії представлена адміністративною, дипломатичною та судовою сферами державної діяльності. До категорії державних службовців, або як їх ще називають - "кока комуни" відносяться не лише чиновники, але і особи, що працюють на державних підприємствах, а саме робітників державних залізниць, працівників телебачення, державних шкіл, військовослужбовців, співробітників поліції, тощо. Загальна чисельність осіб, які зайняті на державній службі складає понад 3 млн. чоловік, з яких вищі державні чиновники – не більше 10 тис. осіб. Тож більша частина державних службовців Японії – це робітники та службовці, які не наділені реальними повноваженнями по прийняттю управлінських рішень.

Діюча Конституція Японії закріпила положення державних службовців як "слуг усього суспільства, а не будь-якої однієї його частини" (ст. 15). Згідно Конституції та Закону Японії "Про державних службовців" державний службовець має покладати свої зусилля лише на користь суспільства і при виконанні своїх обов'язків віддавати всі сили і задуми тільки суспільним інтересам.

В останні роки Японія демонструє значні успіхи в економічній сфері, враховуючи ефективне функціонування бюрократичного апарата держави і з цим незмінно погоджуються вчені, які займаються вивченням державно-політичної моделі цієї країни. Так, професор соціології Гарвардського університету Е. Вогель у своїй книзі "Японія на першому місці. Уроки для Америки" наділяє японське чиновництво всіма тими рис, яких, на його думку, бракує американській бюрократії, - високим професіоналізмом, спадкоємністю, глибоким почуттям відповідальності [4]. Державні чиновники досить обмежені в своїх політичних правах. Вони можуть з легкістю вступати в політичні партії, однак не мають права бути політичними консультантами та функціонерами, також вони обмежені в можливості балотування на виборчі публічні посади. В коло їх політичних дій входять лише такі, які пов'язані зі здійсненням виборчого права.

Конституцією передбачено принцип рівного доступу громадян до державної служби, тобто все залежить лише від особистих характеристик особи, її ділових якостей, професійної підготовки. Кожен громадянин (а до державної служби допускаються тільки японські громадяни), який бажає проявити себе в цій сфері, повинен пройти конкурсні іспити, на основі яких і виявляються всі необхідні для роботи якості та визначається, підходить певний кандидат для вступу на державну службу, або ні. Системна вступних екзаменів була введена ще наприкінці XIX століття і до сьогоднішнього дня не зазнавала істотних змін.

Рада у справах персоналу ("дзиндзиин") при Кабінеті міністрів Японії провадить контроль за дотриманням законодавства. Рада представляє рекомендації з кадрових питань парламенту, Кабінету міністрів та окремим міністерствам. Також до повноважень Ради входять видання правил та установ з відповідних питань, аналіз скарг та робітників державної служби, та організація і проведення конкурсних іспитів для кандидатів на державну службу [5].

В Японії особи, зайняті на державній службі поділяються на такі дві категорії, як працівники «звичайної служби» та працівники «особливої служби». Основна частина службовців відноситься до «звичайної служби», де діє конкурсна система призначення на посаду.

Особи, які належать до «особливої служби» визначені Законом «Про державних службовців». До таких осіб належать Прем'єр-міністр, міністри, радники, Генеральний секретар Кабінету Міністрів держави – «най-какукамботекан», заступники секретаря, заступник глави канцелярії Прем'єр-міністра із загальних питань – «сорифусомуфукутекан», також сюди відносяться посли, посланники, члени урядових делегацій, судді, секретарі депутатів парламенту та інші. Тобто це особи, які наділені можливістю прийняття управлінських рішень. Всі правові норми, які регулюють чиновників «звичайної служби» на службовців особливої не поширюються.

В Японії діє система «довічного найму», яка характеризується тривалою службою в одній і тій же організації, при цьому посада та розмір заробітної плати визначається в залежності від безперервного стажу роботи службовців. Така система направлена на те, щоб зацікавлювати службовців працювати в організації якнайдовше і цікаво, що це не фіксується ні в юридичних, ні в офіційних домовленостях, тобто це лише умовна угода, яка залежить тільки від зацікавленості службовця високою оплатою праці, преміями, пільгами, тощо.

В японській державній службі є така особливість, як дух елітаризму, тобто поділ суспільства на еліту та масу. Ця риса знайшла своє відображення у відомій ще з кінця минулого століття формулі "кансонмимпи" ("чиновники гідні шанування, народ - презирства"). Останнім часом чітко виявилася й така характеристика, як суворий контроль Ліберально-демократичної партії за персональним переміщенням кадрів у адміністративному апараті. Особа, що не має зв'язків із Ліберально-демократичною партією, не має реальних шансів піднятися вище рівня начальника департаменту [6].

Отже, головними особливостями державної служби в Японії та особливостями роботи державних службовців в цій державі є:

- державними службовцями вважаються не лише робітники, які належать до державного апарату, а і особи, зосереджені на звичайних державних підприємствах, таких як школи, телебачення, державні залізниці, поліція та інші;
- система довічного найму, яка виключає міжвідомчу мобільність і ротацію кадрів і дозволяє мати незначний за чисельністю персонал державних службовців усіх трьох категорій;
- особи, зайняті на державній службі, в залежності від характеру виконуваної роботи та своїх повноважень, поділяються на дві загальні категорії.

Державна служба Японії – це яскравий приклад системності, в чому і закладена ефективність японської моделі. У сукупності всі системи складають єдиний злагоджений механізм і доповнюють одне одного. На нашу думку, саме цього бракує нашій державі. Поступово Україна рухається на шляху європеїзації державної служби та відходить від радянської моделі, однак будь-які реформи потребують саме системності та єдності елементів. Ще однією важливою відмінністю української моделі державної служби від японської є те, що вітчизняним урядом ігнорується особистісна складова, яка вміщує в себе процес

саморозвитку державного службовця. Японська модель демонструє дієвіший мотиваційний підхід і є більш соціально спрямованою, службовці зацікавлені в саморозвитку щодо своєї посади, але направляють свої сили саме на соціальний розвиток. Щодо України, то тут можна спостерігати так звану орієнтацію на керівника, а не на суспільство, і ми вважаємо це значним недоліком. Звичайно, дуже важливе значення має культура країни, національний характер, менталітет, а також неабиякий вплив має недосконала політика нашої держави щодо оплати праці службовців, але східна модель все ж таки слугує нам яскравим прикладом цілісності та соціальної направленості держави.

Список використаних літературних джерел:

1. Географія Японії [Електронне джерело]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Примаченко Н. Міжнародний маркетинг в національному стилі спілкування країн світу / Н. Примаченко // Молодь і ринок. - 2011. - № 4.
3. Панов А. Н. Японская дипломатическая служба / А. Н. Панов. – М. : Международные отношения, 1988. – 136 с.
4. Козырина А. Н. Административное право зарубежных стран : учеб. пособие; под ред. проф. А. Н. Козырина. - М. : «СПАРК», 1996 - 428 с.
5. JapanasNumberOne: LessonsforAmerican. – Gambridge : HarwardUniv., 1979. – P. 65-71
6. Стрельченко О. Г. Адміністративно-правова характеристика публічної адміністрації Японії / О. Г. Стрельченко, Б. Т. Юсіфлі / Юр. наука : Науковий юридичний журнал, 2015. – №2.

РЕВА Лариса Олександрівна – студентка 5 курсу Чернігівського національного технологічного університету, спеціальність «Менеджмент».